

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ**

ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я, ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І ТУРИЗМУ

КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
університету
(протокол № 16 від 29 серпня 2019 р.)

Голова Науково-методичної ради
університету

_____ М. В. Дутчак

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ В ГЕРОНТОЛОГІЇ ТА ГЕРІАТРІЇ**

рівень вищої освіти: другий (магістерський)

спеціальність: 227 Фізична терапія, ерготерапія

спеціалізація/освітньо-професійна програма: Фізична терапія

код дисципліни в освітньо-професійній програмі: МФЕ.ОК9

мова навчання: українська

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

«This project has been funded with support from the European Commission. This syllabi reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein»

Київ – 2019

Розробники:

Гаврелюк Світлана Василівна, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії doctsvit@gmail.com

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою фізичної терапії та ерготерапії
(засідання кафедри _____ 2019 р., протокол № _____)

Завідувач кафедри _____ професор О. Б. Лазарєва

ПОГОДЖЕНО:

Начальник навчально-методичного відділу

_____ С. О. Герасименко

Начальник відділу забезпечення якості вищої освіти

_____ доцент О. І. Рудешко

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема здатності до аналізу медичних, соціальних та особистісних проблем на основі біопсихосоціальної моделі обмежень життєдіяльності (МКФ); розуміння складних патологічних процесів та порушень, які піддаються корекції заходами фізичної терапії. Обсяг дисципліни – 5 кредитів ЄКТС. Основні теми: сучасні уявлення про старість і старіння; фактори, що визначають здоров'я людей літнього віку та активне довголіття; фізична терапія та ерготерапія при вікових структурно-функціональних змінах різних органів і систем. Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену.

Abstract of the discipline. The discipline is aimed at forming the general and professional competences determined by the educational and professional programme, in particular

Мета навчальної дисципліни – формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема здатності до розуміння клінічного діагнозу пацієнта/клієнта, перебігу захворювання, принципів та характеру лікування; обстеження та визначення функціонального стану, рівня фізичного розвитку, рухових та інших порушень осіб похилого і старечого віку, та проведення фізичної терапії та ерготерапії особам геронтологічного віку.

Перелік компетентностей, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Фізична терапія та ерготерапія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю
227 Фізична терапія

Шифр	Компетентності
Загальні компетентності	
ЗК1	Здатність до аналізу медичних, соціальних та особистісних проблем на основі біопсихосоціальної моделі обмежень життєдіяльності (МКФ).
ЗК2	Здатність виявляти, формулювати і вирішувати проблеми пацієнта/клієнта, застосовуючи у практичній діяльності базові знання, клінічне та рефлексивне мислення.
ЗК3	Здатність оцінювати, критично обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у практичній діяльності.
ЗК7	Здатність ефективно працювати у складі мультидисциплінарної команди.
ЗК9	Здатність адаптуватися та знаходити оптимальне рішення у нових ситуаціях, співпрацюючи з пацієнтом/клієнтом і

	членами мультидисциплінарної команди.
Фахові компетентності спеціальності	
ФК1	Здатність розуміти складні патологічні процеси та порушення, які піддаються корекції заходами фізичної терапії.
ФК2	Здатність розуміти клінічний діагноз пацієнта/клієнта, перебіг захворювання, принципи та характер лікування.
ФК3	Здатність проводити фізичну терапію осіб різного віку, нозологічних та професійних груп при складних прогресуючих та мультисистемних порушеннях
ФК5	Здатність обстежувати та визначати функціональний стан, рівень фізичного розвитку, рухові та інші порушення осіб різного віку, нозологічних та професійних груп із складною прогресуючою та мультисистемною патологією.
ФК6	Здатність допомагати пацієнту/клієнту зрозуміти, сформулювати та реалізувати власні потреби.
ФК7	Здатність прогнозувати результати фізичної терапії, формулювати цілі, складати, обговорювати та пояснювати програму фізичної терапії, або компоненти індивідуальної програми реабілітації, які стосуються фізичної терапії.
ФК8	Здатність визначати оптимальний рівень терапевтичного навантаження, контролювати тривалість та інтенсивність реабілітаційних заходів для забезпечення їх відповідності стану здоров'я, функціональним можливостям пацієнта/клієнта.
ФК9	Здатність контролювати стан пацієнта/клієнта зі складними та мультисистемними порушеннями відповідними засобами й методами

Обсяг навчальної дисципліни – 5 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форми навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	16	0	34	0	100	150

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: успішне опанування такими навчальними дисциплінами:

на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти: «Обстеження, методи оцінки та контролю при порушенні діяльності нервової системи»; «Клінічний реабілітаційний менеджмент при неврологічних дисфункціях»; «Тренування

рухової активності хворих та неповносправних»; «Фізична терапія та ерготерапія при когнітивних розладах»; «Пропедевтика внутрішніх хвороб»; «Терапевтичні вправи»; «Преформовані фізичні чинники»;

на другому (магістерському) рівні вищої освіти: «Фізична терапія та ерготерапія при захворюваннях внутрішніх органів»; «Методи обстеження у фізичній терапії».

Програма навчальної дисципліни.

Тематичний план навчальної дисципліни

Номер і назва теми	Кількість годин							
	денна форма навчання				заочна форма навчання			
	усього	у тому числі			усього			
		л.	прак.	с. р.		л.	прак.	с. р.
Тема 1. Сучасні уявлення про старість і старіння. Основні гіпотези і теорії старіння.	10	2	2	6	-	-	-	-
Тема 2. Геріатричні синдроми. Фактори, що визначають здоров'я людей літнього віку та активне довголіття.	8	2	2	6	-	-	-	-
Тема 3. Захворювання системи дихання у осіб літнього віку.	20	2	4	14	-	-	-	-
Тема 4. Захворювання серцево-судинної системи у осіб літнього віку.	20	2	4	14	-	-	-	-

Тема 5. Захворювання системи травлення у осіб літнього віку.	10	2	2	6	-	-	-	-
Тема 6. Захворювання системи сечовиділення у осіб літнього віку.	10	2	2	6	-	-	-	-
Тема 7. Захворювання нервової системи у осіб літнього віку.	28	2	8	16	-	-	-	-
Тема 8. Захворювання опорно-рухового апарату у осіб літнього віку.	24	2	6	16	-	-	-	-
Тема 9. Захворювання ендокринної системи у осіб літнього віку.	10	-	2	8	-	-	-	-
Тема 10. Захворювання системи крові у осіб літнього віку.	10	-	2	8				
Всього годин:	150	16	34	100	-	-	-	-

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Сучасні уявлення про старість і старіння.

Загальні відомості про старість і старіння, основні гіпотези і теорії старіння. Патологічне і фізіологічне старіння. Критерії прискореного старіння.

Тема 2. Фактори, що визначають здоров'я людей літнього віку та активне довголіття.

Геріатричні синдроми. Синдром старечої астенії. Саркопенія. Фактори геропротекторного впливу. Профілактика порушень сну і психічних розладів в людей літнього віку.

Тема 3. Захворювання системи дихання у осіб літнього віку.

Загальні відомості про вікозалежні зміни системи дихання. Хронічний бронхіт. Гостра пневмонія. Бронхіальна астма. Хронічне обструктивне захворювання легень.

Тема 4. Захворювання серцево-судинної системи у осіб літнього віку.

Загальні відомості про вікозалежні зміни серцево-судинної системи. Атеросклероз. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда. Артеріальна гіпертензія. Хронічна серцево-судинна недостатність.

Тема 5. Захворювання системи травлення у осіб літнього віку.

Загальні відомості про вікозалежні зміни шлунково-кишкового тракту. Дисфагія. Синдром мальнутриції. Синдром нейрогенного кишечника. Хронічний гастрит. Виразкова хвороба. Захворювання жовчного міхура, підшлункової залози, печінки. Рак шлунку.

Тема 6. Захворювання системи сечовиділення у осіб літнього віку.

Загальні відомості про вікозалежні зміни системи сечовиділення. Синдром нетримання сечі. Пієлонефрит. Аденома передміхурової залози. Рак передміхурової залози. Рак сечового міхура.

Тема 7. Захворювання нервової системи у осіб літнього віку.

Загальні відомості про вікозалежні зміни нервової системи. Судинні захворювання мозку. Когнітивні порушення та хвороба Альцгеймера. Хвороба Паркінсона. Захворювання периферичної нервової системи.

Тема 8. Захворювання опорно-рухового апарату у осіб літнього віку.

Загальні відомості про вікозалежні зміни опорно-рухового апарату. Остеопороз. Деформуючий остеоартроз. Ревматоїдний артрит. Подагра.

Тема 9. Захворювання ендокринної системи у осіб літнього віку.

Загальні відомості про вікозалежні зміни ендокринної системи. Цукровий діабет. Захворювання щитоподібної залози. Ожиріння.

Тема 10. Захворювання системи крові у осіб літнього віку.

Загальні відомості про вікозалежні зміни системи крові. Порушення гемостазу. Анемії. Онкогематологічні захворювання.

Тематика практичних занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Сучасні уявлення про старість і старіння.	1. Сучасні уявлення про старість і старіння. Основні гіпотези і теорії старіння.	2	-

Тема 2. Геріатричні синдроми. Фактори, що визначають здоров'я людей літнього віку та активне довголіття.	2. Геріатричні синдроми. Фактори ризику, діагностика і засоби попередження передчасного старіння.	2	-
Тема 3. Захворювання системи дихання у осіб літнього віку.	3. Фізична терапія при хронічному обструктивному захворюванні легень у осіб літнього віку.	2	-
	4. Фізична терапія при гострій пневмонії та бронхіальній астмі у осіб літнього віку	2	-
Тема 4. Захворювання серцево-судинної системи у осіб літнього віку.	5. Фізична терапія при атеросклерозі та артеріальній гіпертензії у осіб літнього віку.	2	-
	6. Фізична терапія при ішемічній хворобі серця, інфаркті міокарда та хронічній серцево-судинній недостатності у осіб літнього віку.	2	-
Тема 5. Захворювання системи травлення у осіб літнього віку.	7. Фізична терапія при дисфагії, синдромі мальнутриції, синдромі нейрогенного кишечника, захворюваннях шлунку, жовчного міхура, підшлункової залози та печінки у осіб літнього віку.	2	-
Тема 6. Захворювання системи сечовиділення у осіб літнього віку.	8. Фізична терапія при синдромі нетримання сечі, нефрологічних та урологічних захворюваннях у осіб літнього віку.	2	-
Тема 7. Захворювання нервової системи у осіб літнього віку.	9. Фізична терапія при судинних захворюваннях мозку у осіб літнього віку.	2	-
	10. Фізична терапія при хворобі Паркінсона у осіб літнього віку.	2	-
	11. Фізична терапія при когнітивних порушеннях та хворобі Альцгеймера у осіб	2	-

	літнього віку.		
	12. Фізична терапія при захворюваннях периферичної нервової системи у осіб літнього віку.	2	-
Тема 8. Захворювання опорно-рухового апарату у осіб літнього віку.	13. Фізична терапія при остеопорозі у осіб літнього віку.	2	-
	14. Фізична терапія при деформуючому остеоартрозі у осіб літнього віку.	2	-
	15. Фізична терапія при ревматоїдному артриті та подагрі у осіб літнього віку.	2	-
Тема 9. Захворювання ендокринної системи у осіб літнього віку.	16. Фізична терапія при цукровому діабеті та ожирінні у осіб літнього віку.	2	-
Тема 10. Захворювання системи крові у осіб літнього віку.	17. Фізична терапія при порушеннях гемостазу, анеміях, онкогематологічних захворюваннях у осіб літнього віку.	2	-
Всього годин:		34	-

Завдання для самостійної роботи студентів

Номер і назва теми дисципліни	Завдання	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Сучасні уявлення про старість і старіння. Основні гіпотези і теорії старіння.	1. Анотування інформаційних джерел стосовно понять про сучасні уявлення про старість і старіння, основні гіпотези старіння.	3	-
	2. Підготовка до практичного заняття з теми 1.	3	-
Тема 2. Фактори, що визначають здоров'я людей літнього віку та активне довголіття.	3. Анотування інформаційних джерел стосовно факторів ризику, діагностики і засобів попередження передчасного старіння; фізичного навантаження і особливостей	2	-

	раціонального харчування в літньому віці.		
	4. Підготовка реферату та презентації зі питань боротьби зі шкідливими звичками; профілактики порушень сну і психічних розладів у людей літнього віку.	2	-
	5. Підготовка до практичного заняття з теми 2.	2	-
Тема 3 Захворювання системи дихання у осіб літнього віку.	6. Анотування інформаційних джерел стосовно використання фізичної терапії при хронічному бронхіті та хронічному обструктивному захворюванні легень у осіб літнього віку.	5	-
	7. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при гострій пневмонії та бронхіальній астмі у осіб літнього віку.	5	-
	8. Підготовка до практичного заняття з теми 3.	4	-
Тема 4. Захворювання серцево-судинної системи у осіб літнього віку.	9. Анотування інформаційних джерел стосовно використання фізичної терапії при атеросклерозі та артеріальній гіпертензії у осіб літнього віку.	4	-
	10. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при ішемічній хворобі серця, інфаркті міокарда та хронічній серцево-судинній недостатності у осіб літнього віку.	6	-
	11. Підготовка до практичних занять з теми 4.	4	-
Тема 5. Захворювання системи травлення у осіб літнього віку.	12. Анотування інформаційних джерел стосовно використання фізичної терапії при дисфагії, синдромі мальнутриції, нейрогенному кишечнику, захворюваннях жовчного	2	-

	міхура, підшлункової залози та печінки у осіб літнього віку.		
	13. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при при хронічному гастриті, виразковій хворобі та раку шлунку у осіб літнього віку.	2	-
	14. Підготовка до практичного заняття з теми 5.	2	-
Тема 6. Захворювання системи сечовиділення у осіб літнього віку.	15. Анотування інформаційних джерел стосовно використання фізичної терапії при синдромі нетримання сечі та пієлонефриті у осіб літнього віку.	2	-
	16. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при аденомі передміхурової залози, раку передміхурової залози та раку сечового міхура у осіб літнього віку.	2	-
	17. Підготовка до практичного заняття з теми 6.	2	-
Тема 7. Захворювання нервової системи у осіб літнього віку.	18. Анотування інформаційних джерел стосовно використання фізичної терапії при судинних захворюваннях мозку у осіб літнього віку.	3	-
	19. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при когнітивних порушеннях та хворобі Альцгеймера у осіб літнього віку.	3	-
	20. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при хворобі Паркінсона у осіб літнього віку.	3	-
	21. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при захворюваннях периферичної нервової системи у осіб літнього віку.	3	-
	22. Підготовка до практичних	4	-

	занять з теми 7.		
Тема 8. Захворювання опорно-рухового апарату у осіб літнього віку.	23. Анотування інформаційних джерел стосовно використання фізичної терапії при остеопорозі у осіб літнього віку.	4	-
	24. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при деформуючому остеоартрозі у осіб літнього віку.	4	-
	25. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при ревматоїдному артриті та подагрі у осіб літнього віку.	4	-
	26. Підготовка до практичних занять з теми 8.	4	-
Тема 9. Захворювання ендокринної системи у осіб літнього віку.	27. Анотування інформаційних джерел стосовно використання фізичної терапії при цукровому діабеті та ожирінні у осіб літнього віку.	3	-
	28. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при захворюваннях щитоподібної залози у осіб літнього віку.	3	-
	29. Підготовка до практичного заняття з теми 9.	2	-
Тема 10. Захворювання системи крові у осіб літнього віку.	30. Анотування інформаційних джерел стосовно використання фізичної терапії при порушеннях гемостазу, анеміях, онкогематологічних захворюваннях у осіб літнього віку.	3	-
	31. Підготовка реферату та презентації з фізичної терапії при порушеннях гемостазу, анеміях, онкогематологічних захворюваннях у осіб літнього віку.	3	-
	32. Підготовка до практичного заняття з теми 10.	2	-

Всього годин:	100	-
---------------	-----	---

Очікувані результати навчання з дисципліни: застосування фізичної терапії особам літнього віку в залежності від клінічного діагнозу пацієнта/клієнта, перебігу захворювання, принципів та характеру лікування; обстеження та визначення функціонального стану, рівня фізичного розвитку, рухових та інших порушень завдяки:

знанням: особливості змін, що відбуваються в організмі при старінні; основних концепцій старіння, сучасної вікової класифікації; особливостей прояву і плинності різних захворювань в геронтологічній практиці; методик проведення занять з профільними хворими, методів дослідження та оцінки фізичної терапії та ерготерапії в геронтології та геріатрії;

умінням: визначати фізичний рівень особи літнього віку та її рухові можливості; планувати програми фізичної терапії для геріатричних пацієнтів різних вікових груп в залежності від клінічного діагнозу, перебігу захворювання та характеру лікування; визначати клінічно-обґрунтовані рухові режими; контролювати та враховувати ефективність окремих занять та всієї програми у цілому; документувати плани фізичної терапії та результатів занять або процедур.

Перелік програмних результатів навчання, яких досягають під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Фізична терапія та ерготерапія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 Фізична терапія

Шифр	Програмні результати навчання
ПРН1	Демонструвати здатність розуміти етіологію, патогенез та саногенез при складній прогресуючій та мультисистемній патології у контексті практичної діяльності у фізичній терапії.
ПРН2	Вміти аналізувати інформацію від лікаря та з історії хвороби
ПРН3	Проводити фізичну терапію немовлят, дітей, підлітків,.
ПРН4	Демонструвати здатність знаходити, вибирати, оцінювати, обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у клінічній, науковій, освітній та адміністративній діяльності.
ПРН5	Демонструвати уміння визначати функціональний стан осіб різного віку, нозологічних та професійних груп із складною прогресуючою та мультисистемною патологією.
ПРН6	Проводити опитування пацієнта/клієнта для визначення порушень функції, активності та участі.
ПРН7	Демонструвати уміння визначати рівень психомоторного та фізичного розвитку дитини.

ПРН8	Демонструвати уміння виконувати обстеження пацієнтів/клієнтів різних нозологічних груп та при складній прогресуючій і мультисистемній патології, використовуючи відповідний інструментарій.
ПРН9	Демонструвати уміння інформувати пацієнта про чинники пов'язані з руховою активністю, проводити опитування пацієнта/клієнта для визначення його потреб та очікувань щодо результатів терапії.
ПРН10	Демонструвати уміння прогнозувати результати фізичної терапії пацієнтів/клієнтів різних нозологічних груп та при складній прогресуючій та мультисистемній патології.
ПРН24	Дотримуватись основних юридичних та етичних вимог, провадити діяльність зі згоди пацієнта/клієнта.

Порядок оцінювання результатів навчання з дисципліни

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену.

Протягом семестру здобувач вищої освіти може отримати максимальну кількість балів – 100 як суму балів за результатами поточного контролю на практичних (семінарських, лабораторних) заняттях та під час консультацій науково-педагогічних працівників з тем, на які не передбачено аудиторних годин. Робочою програмою навчальної дисципліни для студентів заочної форми навчання, або в установленому порядку з тем, заняття з яких було пропущене здобувачем вищої освіти. Використовуються такі форми поточного контролю та розподіл балів, які може отримати студент за тему:

Номер і назва теми практичних занять	Засоби оцінювання	Кількість балів за тему
1. Сучасні уявлення про старість і старіння. Основні гіпотези і теорії старіння.	Експрес-контроль. Есе. Презентації.	5
2. Геріатричні синдроми. Фактори ризику, діагностика і засоби попередження передчасного старіння.	Експрес-контроль. Есе. Презентації.	5
3. Фізична терапія при хронічному бронхіті та хронічних обструктивних захворювання легень у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
4. Фізична терапія при гострій пневмонії та бронхіальній астмі у осіб	Експрес-контроль. Есе.	

літнього віку	Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
5. Фізична терапія при атеросклерозі та артеріальній гіпертензії у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
6. Фізична терапія при ішемічній хворобі серця, інфаркті міокарда та хронічній серцево-судинній недостатності у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	10
7. Фізична терапія при захворюваннях жовчного міхура, підшлункової залози, печінки та закрепах у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
8. Фізична терапія при пієлонефриті та сечокам'яній хворобі у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
9. Фізична терапія при судинних захворюваннях мозку у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
10. Фізична терапія при хворобі Паркінсона у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
11. Фізична терапія при когнітивних порушеннях та хворобі Альцгеймера у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	10
12. Фізична терапія при захворюваннях периферичної нервової системи у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	10
13. Фізична терапія при остеопорозі у	Експрес-контроль.	5

осіб літнього віку.	Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	
14. Фізична терапія при деформуючому остеоартрозі у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
15. Фізична терапія при ревматоїдному артриті та подагрі у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
16. Фізична терапія при цукровому діабеті та ожирінні у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
17. Фізична терапія при порушеннях гемостазу, анеміях та онкогематологічних захворюваннях у осіб літнього віку.	Експрес-контроль. Есе. Презентації. Вирішення ситуаційних задач.	5
Усього:		100

Лектор під час завершення лекції з теми дисципліни знайомить здобувачів вищої освіти з відповідними завданнями для самостійної роботи та темами практичних занять.

Перед початком практичного (семінарського, лабораторного) заняття науково-педагогічний працівник ознайомлює здобувачів вищої освіти із формами поточного контролю, які будуть застосовуватись, і кількістю балів, які вони можуть отримати. Під час завершення кожного заняття кожному присутньому здобувачу вищої освіти оголошується кількість отриманих ним балів.

Здобувач вищої освіти, який протягом семестру отримав менше 34 балів, до екзамену не допускається, і може в установленому порядку пройти повторно вивчення цієї дисципліни.

Екзамени проводяться у порядку, визначеному у Положенні про організацію освітнього процесу в університеті.

Рекомендовані джерела інформації:

Основна література:

1. Мухін В.М. Фізична реабілітація. - К.: Олімп. л-ра, 2007.- 472 с.

2. Марченко О.К. Основы физической реабилитации. – К.: Олимпийская литература, 2012. – 528 с.

Додаткова література:

1. Актуальні питання геронтології і гериатрії у практиці сімейного лікаря / За ред.. Ю. В. Вороненка, О. Г. Шекери, Л. А. Стаднюка – К.: Видавець Заславський О.Ю., 2015. – 530с.
2. Амосов Н. М. Эксперимент по преодолению старости / Н. М. Амосов // М.: АСТ; Донецк: Сталкер. – 2003. – 130с.
3. Атеросклероз у практиці лікаря – профпатолога: навч. посібн. / І.О. Парпалей, О.П. Яворовський, О.О. Карлова, С.П. Луговський. – К.: ВД «Авіцена», 2016. – 152 с.
4. Ахаладзе Н.Г. Биологический возраст человека. Оценка темпа старения. Оценка состояния здоровья и жизнеспособности / Н.Г. Ахаладзе, Л.М. Ена. – LAP LAMBERT Academic Publishing, OmniScriptum GmbH&Co.R.G., Deutschland, 2015. – 224 с.
5. Беркибоев С.Ф. Гипертоническая болезнь у пожилых. – Киев, 2006. – 293 с.
6. Булич Э.Г. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции/ Э.Г.Булич, И.В. Мурахов. – Киев: Олимпийская литература, 2003. – 424 с.
7. Висьнавьська-Рошковська К. Новая жизнь после шестидесяти / К. Висьнавьська-Рошковська. – М., 2009. – 189 с.
8. Герцен Г.І., Остапчук М.П., Спіридон В., Форух А. Травматологія літнього віку. Кн..II – К: Друкар, 2005. – 120 с.
9. Герцен Г.І., Процик А.І., Остапчук М.П., Малкові Амір. Травматологія літнього віку. Кн..I. – Київ: Сталь, 2003. – 170 с.
10. Дисевецкая И.А. Основы физиологии обмена вещества эндокринной системы в старости / И.А. Дисевецкая. – М., 2004. – 159 с.
11. Климова В. Человек и его здоровье / В. Климова. – М., 2011. – 226 с.
12. Коркушко О.В. Передчасне старіння. - Київ, 2004. – 211 с.
13. Коркушко О.В., Чеботарев Д.Ф. Гериатрия в терапевтической практике. – К.: Здоров'я, 2003 – 840 с.
14. Курорти та санаторії України: Науково-практичний довідник/ За ред.. К.Д. Бабова, В.В. Єжова, О.М. Торохтіна – К.: Видав. дім. «Фолі грант», 2009. – 432 с.
15. Лазарева Е.Б. Физическая реабилитация при хирургическом лечении вертеброгенных пояснично-крестцовых синдромов. – Киев: Издательско-полиграфический центр «Экспресс», 2012. – 327 с.
16. Лімб М. Биология старения / М. Лемб. – М., 2006. – 307 с.

17. Особенности питания при болезни Паркинсона: *пособие для врачей* / И.Н. Карабань, Н.В. Карасевич, Н.В. Карабань, Т.Н. Калищук-Слободин. – Фармацевтическая компания «Сандоз», 2013. – 15 с.
18. Павловський О.М. Біологічний вік людини / О.М. Павловський, 2008. – 217 с.
19. Пархотик И.И. Диета и кинезитерапия. - Киев, 2005. – 179 с.
20. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при заболеваниях органов брюшной полости /И.И.Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2003. – 224 с.
21. Пинчук И.Я. Общие понятия о реабилитации пожилых людей / И.Я. Пинчук. – К., 2007. – 183 с.
22. Подколызин А.А. Старение, долголетие и биоактивация / А.А. Подколызин, В.И. Донцов. – М., 2009. – 183 с.
23. Применение лечебной физкультуры у пациентов с болезнью Паркинсона: *пособие для врачей* / И.Н. Карабань, Н.В. Карабань, Н.В. Карасевич, Е.Н. Аксенова. – Фармацевтическая компания «Сандоз», 2013. – 26 с.
24. Поворознюк В.В. Захворювання кістково-м'язової системи в людей різного віку (вибрані лекції, огляди, статті): У 4-х томах. Т. 4 / В.В. Поворознюк. – К., 2014. – 672 с.
25. Поворознюк В.В. Остеопороз у населення України: Роль вітаміну D, кальцію та інших мікроелементів / В.В. Поворознюк, Н.В. Григор'єва, Н.І. Балацька // Медико-гідрогеохімічні чинники геологічного середовища України. – К.: Видавничий дім «Букрек», 2015. – 77 с.
26. Психологические аспекты работы с пожилыми людьми: *Учебное пособие* / В.В. Чайковская, А.К. Ешманова, А.К. Абикулова, Л.А. Алмагомбетова, К.К. Куракбаев, Т.И. Вялых, К.У. Рахметова. – Алматы, 2015. – 135 с.
27. Саркопенія / В.В. Поворознюк, Н. Бінклі, Н.І. Дзерович, Р.В. Поворознюк. – К.: ПАТ «Віпол», 2016. – 180 с. – ISBN 978-966-646-157-8.
28. Старение и двигательная активность / Под ред. С. Джесси Джоунс, Дебры Дж. Роуз – К.: Олимпийская литература, 2012. – 440с.
29. Чайковская В.В. Геронтология и гериатрия: учебник для студентов, врачей и социальных работников / В.В. Чайковская; под ред. А.А. Аканова. – Алматы, 2013. – 424 с.
30. Чайковская В.В. Здоровье людей пожилого возраста: *учебное пособие* / В.В. Чайковская, Л.В. Егорова. – Алматы, 2013. – 248 с.
31. Чеботарев Д.Ф., Коркушко О.В. Гериатрия в клинической практике. Киев, 2001. – 355 с.
32. Эндокринная система, спорт и двигательная активность/ Ред. У.Дж. Креммер, А.Д. Рогол; пер. с англ. И.Андреев. – Киев: Олимпийская литература, 2008. – 600 с.

Електронні ресурси:

1. <http://www.geront.kiev.ua/scgg/okfpoda.htm>
2. <http://antiaging.org.ua/>
3. <https://abilis.com.ua/korysna-informatsiia/korysni-internet-resursy.html>
4. <http://www.nbuuv.dov.ua/>
5. <http://www.nlm.nih.gov/>
6. <http://studentam.net>
7. <https://www.hopkinsarthritis.org/patient-corner/disease-management/rehabilitation-management-rheumatoid-arthritis-patients/#ref10>
8. <http://www.medbook.net.ru/21.shtml>
9. <http://www.rehabilitology.ru/>
10. <http://www.vertigo.ru>
11. <http://www.parkinson.org/>
12. <http://www.parkinson.spb.ru/>
13. <http://www.movementdisorders.org/>
14. <http://www.strokeassociation.org/>
15. <http://www.stroke.org/>
16. <http://www.alz.org/>
17. <http://www.alzforum.org/>
18. <http://www.alz.uci.edu/>
19. <http://www.sleepfoundation.org/>